

roig i el negre), i terres de València enllà: no puç indicar fins on exactament, perquè em vaig cansar d'anotar-ho.

Ara bé, en alguns pobles del Maestrat no anomenen la mata en particular, sinó el coscollar o estesa de coscolls, que en diuen *la malla*: «los porcs van en *dalé* a la malla» deien a Canet lo Roig, però advertint que a les aglans que fa els diuen *billotes de koskól*; de tota manera el collectiu *coscollà(r)* prova que hi existeix com a nom d'arbut a terres de més a Migdia (a les Hortes de Castelló-Borriana, València i Alacant és clar que l'arbut no existeix o quasi), fins al cap del Maestrat i a les muntanyes d'Alcoi-Dènia (veg. infra, els derivats). Tanmateix vaig tornar a anotar *koskól* cap a les muntanyes de Vallidigna (Barxeta, 1962) i entremig apareix la forma femenina: *koskóla* a Vilafranca del Maestre, a la Calderona (Serra), a Llombai i cap al Cap de la Nau (Granadella de Xàbia, 1962), i fins en plena Horta, a Manises, consta que és una de les plantes que forneixen la lлена dels forns de ceràmica (Almela, *Vocab. de la Cer.*, 383).

El que s'empra a les Illes és el masculí: «*coscoll*: al-zina borda» (gloss. de la llucmajorina MASalvà a *Mireia*), eiv. «*cuscoy*: coscoja» (PzCabrero).

La cosa singular és la manera com les formes *coscò* i *coscoll* entremesclen llurs àrees geogràfiques i alternen llurs significats en la meitat Nord del nostre domini lingüístic. Car si en el Baix Gaià encara es troba *coscò*, ja en el Tarragonès i alguns pobles del Baix Camp vaig observar que anomenaven *coscò* la quercínia, l'àrea d'aquest nom segueix per l'Alt Gaià (Sta. Coloma de Queralt) i l'Alt Penedès (1955), arribant almenys fins a Castellví de Rosanes (1954), on Joan Sales constatà amb mi que era la mateixa mata a què a Vallclara donen el nom de *coscoll*; i val a dir que enlloc del nostre país no abunda tant aquest arbut com a les muntanyes de l'Alt Penedès (particularment Pontons); al Nord del Llobregat minva la freqüència de l'arbut i d'altra banda tot seguit predomina el nom de *garric* (potser cèltic i en tot cas amb forts enllaços europeus).

En canvi, cap als Pirineus el mot *coscoll* passa a designar una planta radicalment distinta, i fins d'aparenances inconciliables. Això últim ja va cridar l'atenció a Aguiló: en el *DAG.* registrava que, a diferència del seu *coscoll* 'garric' de Mallorca, a les muntanyes de Núria i Queralbs és una espècie d'«àpit silvestre» que es fa pels esqueis i penyalars, i és bo per a enciam. La gran autoritat botànica rossellonesa, L. Collnill, identificava el *coscoll* de la Cerdanya francesa amb el *Molopospermum cicutarium* (*Rev. de Roussillon*, n.º 2, p. 37; Pere Vidal, *Guide des PyrOr.*, 342). És fresquíssim i saborós, car n'he tastat, i en fan també una confitura: «Quin bon dinar! --- / vam tenir brou-bufat, tripes, cols, coloms grassos, / i un gros platat de millassos, / i confitura de *coscolls*», Saisset (*Catal. del Ross.*, 138); però sobretot l'amaneixen com a enciam, i es fa a muntanya més que en terra plana, si bé és més aviat al mig dels prats: han brotat

i se'n veuen molts a fi de primavera i principi d'estiu, a tota l'Alta Cerdanya: ja d'un trosset lluny crida l'atenció la tija solitària i bastant grosseta del *kuskól*, que observo a Enveig, Dorres, Eina, i segueix per l'Alt Conflent a Fontpedrosa i més avall (llavors, és clar, pron. *kuskúl*).

Tanmateix, més avall encara, ve una interrupció (sorgeix de nou la forma *coscò*), per reprendre *coscoll* tot a l'entorn del Canigó, a Estoer, a Prats de M. i a Corsaví, on un «comensal» pastor em confiava «quan vam haver pelat els *kuskúls* ---» (1960). Però, com dic, en el Capcir, i en el Nord de la Tet a Conflent, diuen *kuskú*. Hi ha confusions perilloses, em contaven a Ralleu, d'uns que «el *reinalgat* ('aconit') es creien que era *kuskús*. Igualment a Orbanya, i a Sançà identificaven el *Roc Cosconer* com un lloc ple de *kuskós*; i encara a tot el Capcir: a Ral, pujant cap a Madres, un altre *Roc Cosconer*, explicat igual a Puigbalador, i a Formiguera van a buscar l'«angélique sauvage» (que és l'equivalent francès que em donaren a una dotzena d'aquests pobles) per lo *Correc kuskuné* i a la *Solana des kuskús*, bastant amunt de la vall de la Lledura. Com es veu, hi ha doncs alternativament una forma i l'altra: perquè *coscò* reapareix un cop més a Andorra, i me n'ensenyaven en els marges del barranc de Tristaina (Cortinada, 1935), si bé de massa lluny perquè pugui assegurar que és ben bé la mateixa planta: de tota manera a altures tan grans no hi pot haver garrics ni quercínies nanes.

Com s'explica en l'aspecte botànic el trànsit del significat ho sé encara menys que la justificació del duplicat en el nom. Però la repetició de la duplicat de forma i la reparació de l'aplicació a una altra mena d'enciam, a penes ens poden deixar dubte sobre el fet que entre els dos noms i entre les dues menes de plantes que designen ha d'haver-hi una unitat fonda, i que almenys hi és indubtablement en l'aspecte lingüístic.

Car passo ara a parlar de la *cosconilla*, una altra planta enciamera: «Un món d'imatges llarg temps oblidades --- se revifà de sobte en la meva pensa: les cares eixerides de mes companyones blanques; els rostolls on cercàvem *cosconilles* i màstecs ---», JRuyra (*Pinya de la Rosa* II, 89). Ai de mi, jo també en cercava, amb l'oncle i el pare, pels soleis de Pedralbes i del Baix Montnegre, abans de començar el nostre segle xx, el real i catastròfic, l'any 1914. Bassaganya (1859), Ant. C. Costa (1859, 1877), J. Teixidor i Cos (1871) i Colmeiro (*Enum.* III, 460, cf. 431) l'identifiquen amb el «*Picidium Vulgare*» de la família de l'enciam, però diferent no sols de la lletuga o enciam conreat (*Lactuca sativa*), i molt més petit, sinó també de la xicoira grossa o muntanyenca (*Lactuca perennis*), fr. *cheville*; Fc. Barceló (1880) el consigna a Mallorca com a *cusconias*, JJRodríguez Femenias (1868) a Menorca com a *cosconia*, Costa com a menorquí *casconia*.

Els autors de França —País d'Oc— ens informen que també és occità, veg. Rolland (*Flore Pop.* VII, 200 i 700), que cita *couscounilho* de A. Laffage (1893)